

Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. – 2003. – № 1. – С. 18-22; **12.** Чорней В. Зруйноване Волоцьке городище засипали землею // Молодий Буковинець // <http://molbuk.ua/vnomer/suspilstvo/23000-zrujnovane-voLOCKE-gorodishhe-zasipali-zemleju.html>; **13.** Чорней В. Римські амфори і монети знайшли в розритому урочищі // Молодий Буковинець. – 2008. – 10 квітня; **14.** Холодок В. Державне управління охороною культурної спадщини в Україні: стан і перспективи розвитку // <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/doc/7/06.pdf>; **15.** Monumentor arheologică – atenția cuvenită // Zorile Bukovinei. – 2008. – №28. – 16 aprilie.

УДК 94«652/653»:378.4(477.85-25)ЧНУ«1875/1914»

Андрій ІЛЮК

**СТАНОВЛЕННЯ НАУКИ ПРО СТАРОДАВНІЙ СВІТ
ТА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ В ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
(1875 – 1914 рр.)**

У статті розглянуто процес становлення та розвитку антикознавства та медієвістики в Чернівецькому університеті на перших етапах його існування. Визначено загальні тенденції цього процесу, проаналізовано діяльність науковців вузу та їх внесок у вивчення історії стародавнього світу і середніх віків.

Ключові слова: професор, Чернівецький університет, історія стародавнього світу, історія середніх віків.

Андрей ИЛЮК

**СТАНОВЛЕНИЕ НАУКИ О ДРЕВНЕМ МИРЕ
И СРЕДНЕВЕКОВЬЕ В ЧЕРНОВИЦКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ
(1875 – 1914 гг.)**

Статья посвящена процессу становления и развития на первых этапах антиковедения и медиевистики в Черновицком университете. Определены общие тенденции этого процесса, проанализирована деятельность ученых вуза и их вклад в изучение истории древнего мира и средних веков.

Ключевые слова: профессор, Черновицкий университет, история древнего мира, история средних веков.

Andriy ILIUK

**THE ESTABLISHMENT OF SCIENCE ABOUT ANCIENT WORLD
AND MIDDLE AGES AT CHERNIVTSY UNIVERSITY (1875 – 1914)**

The article is devoted to the process of establishment and development of science about Antic World and Midievistic on the first stages at Chernivtsy University. The general trend of the process, analyzes the activities of the university scientists and their contribution to the study of ancient history and Middle Ages.

Key words: Professor, Chernivtsy University, history of Antic World, Middle Ages.

З часу заснування Чернівецького університету в 1875 році значна увага науковцями вузу приділялася проблемам історії стародавнього світу та середніх віків. Уже в останній чверті XIX – на початку XX ст. з'являється цілий ряд досліджень, що стосуються історії античності та медієвістики, зокрема праці Й. Лозерта, Й. Кромайера, З. Герцберга-Френкеля.

Питання становлення і розвитку антикознавства та медієвістики в Чернівецькому університеті з 1875 до 1914 року досі не знайшли достатнього висвітлення в історичній літературі. Тому процес зародження науки про давнину в австро-угорський період вимагає детального вивчення [9, с. 85].

Піонером медієвістики в Чернівецькому університеті був професор всесвітньої історії Йоган Лозерт (1846-1936 рр.), який працював тут з 1875 до 1893 року. Вітчизняним фахівцям практично невідомі численні його праці з різних проблем історії середньовіччя [2, с. 19]. Найбільш важлива його праця – монографія «Гус і Вікліф», яка побачила світ у 1884 році. Вона містить глибокий порівняльний аналіз теорій двох видатних ідеологів ранньої європейської реформації [14, s. 32]. Монографія чернівецького вченого викликала великий інтерес у наукових колах не лише Австро-Угорщини, але й за її межами, насамперед в Англії [5, с. 44].

Саме Й. Лозерт підготував до друку праці Вікліфа, а також детально проаналізував тексти рукописних списків трактату, які збереглися у різних бібліотеках Європи і були використані ним при підготовці видання [16, s. 70]. Підтримуючи тісні контакти з провідними фахівцями Австро-Угорщини та інших країн, він одержував потрібні матеріали за їхнім посередництвом і опрацьовував рідкісні рукописні джерела безпосередньо в Чернівцях [6, с. 96]. Також Й. Лозерт написав підручник для університетів під назвою «Нарис загальної світової історії», який одержав високу оцінку в наукових колах і серед широкої громадськості.

Й. Лозерт захоплювався нумізматикою, був членом-кореспондентом Віденського нумізматичного товариства. Він став першим хранителем мюнцкабінету Чернівецького університету, створеного в 1890 році на базі університетської колекції монет і медалей [6, с. 97].

Важливий вплив на розвиток медієвістики мали праці професора кафедри допоміжних історичних дисциплін Александра Будінски (1844-1900 рр.). Будучи вихованцем Віденського університету, він закінчив Школу хартій у Парижі за фахом архівознавця-палеографа [1, с. 5]. Займався науковими дослідженнями в галузі середніх віків як приватний вчений. А. Будінски написав ряд монографій: «Паризький університет і чужинці у ньому в середні віки», «Поширення латинської мови в Італії і провінціях Римської імперії».

Зігмунд Герцберг-Френкель (1857-1913 рр.), який походив із Галичини, вивчав історію середньовічної Німеччини, зокрема діяльність імператорської канцелярії. Його дослідження з історії Священної Римської імперії були високо оцінені європейськими науковцями [10, с. 49]. Народи-

вся він 7 березня 1857 року у м. Бродах в родині поета і письменника Лео Герцберга-Френкеля. Навчався у гімназії. Вищу освіту здобував, студіюючи юриспруденцію у Віденському університеті, потім – історію у навчальних закладах міст Лейпцига, Відня та Берліна. В 1880 році захистив докторську дисертацію у Віденському університеті. Протягом 1879-1881 рр. був дійсним членом Інституту австрійської історії у Відні. Займався дослідженням середньовічної історії і допоміжних історичних дисциплін [11, s. 18].

У липні 1887 року З. Герцберг-Френкель обійняв посаду приват-доцента у Відні. З 1893 року працював надзвичайним професором середньовічної історії Чернівецького університету [10, с. 49]. У листопаді 1895 року призначений ординарним професором загальної історії. У 1905 році обраний ректором Чернівецького університету. Помер 19 вересня 1913 року у Відні. Автор численних публікацій у німецькомовних виданнях з середньовічної історії і джерелознавства. Серед них: «Імперські документи 1246-1308 рр.» (1885 р.), «Книга братства св. Христофора» (1901 р.), «Книга братства св. Петра», «Ян Вікліф. Трактат про симфонію».

У 1899 році було створено кафедру стародавньої історії, яку очолив доктор В. Юдайх, відомий фахівець з еллінізму. Він мав також кілька цікавих публікацій з історії середньовічної Греції. Проте через два роки його запросили в університет м. Ерланген у Німеччині [1, с. 7].

З Німеччини прибув до Чернівців відомий історик-антикознавець Й. Кромайер. Він народився 31 липня 1859 року в Штральзунді. Батько Й. Кромайера Карл (1829-1915 рр.) був директором школи м. Штральзунд, мати – дочкою францисканського професора Йоганна Грубера, заступника директора місцевої середньої школи. В 1875 році родина переїхала у Вайссенбург. У місцевій середній школі Йоганн здобував середню освіту, закінчивши навчальний заклад з відзнакою. Й. Кромайер вивчав класичну і стародавню історію в Єні та Страсбурзі, а закінчивши університетські студії в 1883 році, захистив у Страсбурзі дисертацію з римського законодавства. Працював у гімназіях Танна, Меца та Страсбурга. У 1888 році здобув стипендію, що дозволило йому здійснити поїздки до Італії, Греції і Малої Азії.

1898 року Й. Кромайер захистив докторську дисертацію. За пропозицією та за підтримки Академії і Генерального штабу здійснив навесні 1900 року велику експедицію в Фермопіли, Херонею та Македонію [10, с. 50]. У 1902 році посів місце надзвичайного професора стародавньої історії Чернівецького університету. З 1903 року працював штатним професором. У 1911 році був ректором, потім проректором університету в Чернівцях [8, с. 53].

Під час другої експедиції в 1907 році Й. Кромайера супроводжував австрійський капітан Георг Вейт, який з того часу був його співавтором і консультантом з військової історії, поки не був убитий у 1925 році в одній з експедицій двома пастухами.

У 1913 році Й. Кромайер переїхав до Лейпцига, де викладав в університеті. Після виходу на пенсію з 1927 року жив у Берліні. Помер 23 жовтня 1934 року в Берліні внаслідок інсульту.

Автор фундаментальної праці «Поля античних битв», а також дослідження про військове мистецтво греків і римлян, атласу античних битв.

Після того як Й. Кромайер виїхав до Лейпцига читати стародавню історію, до Чернівців із Галле було запрошено фахівця з історії Риму О. Леуце. Навчався він у Карловій гімназії в Штутгарті. Закінчив Тюбінгенський університет. У 1898 році захистив докторську роботу на тему «До критики і хронології першої Пунічної війни». Працював учителем, потім викладав і був бібліотекарем у євангелічно-богословській семінарії м. Тюбінген. У 1909 році видав монографію «Римське літочислення. Спроба з'ясування його історичного розвитку». З 1912 року був асистентом на філософському факультеті університету в м. Галле. Захистив докторську роботу на тему: «До історії римських цензів». Як приват-доцент читав курс стародавньої історії. 18 липня 1914 року був призначений на посаду ординарного професора стародавньої історії Чернівецького університету. В 1914-1918 рр. у чині капітана брав участь у Першій світовій війні. Помер 19 квітня 1934 року у Бад Ельстер. Як історик-антикознавець спеціалізувався на історії республіканського Риму, хронології, аналістиці, нумізматиці.

Володимир Милькович (1857-1920 рр.) займався вивченням історії середньовічних монастирів у Центральній та Південній Європі. Він очолював кафедру східноєвропейської історії.

Раймонд Фрідріх Кайндль (1866-1930 рр.) розпочав свою академічну кар'єру як медієвіст, написавши під керівництвом Й. Лозерта роботу про св. Адальберта, єпископа Празького, а також кілька студій про авторів його життя – Канапарія та Бруно Квортфурського, опублікованих згодом у ряді австрійських та німецьких історичних журналів [3, с. 117]. Водночас він ґрунтовно вивчав середньовічну історію Буковини і Чернівців [12, с. 83].

Остання історична кафедра, відкрита в Чернівецькому університеті австрійського періоду, називалася кафедрою «історії Придунайських і Балканських країн з особливою увагою до румунської історії» [8, с. 57]. Її зайняв доктор Іон Ністор (1876-1962 рр.), який перед тим працював приват-доцентом Віденського університету. На той час він зарекомендував себе як глибокий дослідник історії міжнародних політичних і торговельних відносин Молдавського князівства в XIV-XVI ст. І понині не втратили науково-пізнавального значення монографії І. Ністора про молдавсько-польські відносини та конфлікт з приводу приналежності Покуття, зовнішню торгівлю середньовічної Молдавії, особливості її внутрішньої торгівлі у пізньому середньовіччі [15, с. 43].

Проблемами античності та середньовіччя у Чернівецькому університеті, окрім фахових істориків, займалися також деякі філологи та прав-

ники. Зокрема, професор порівняльної філології слов'янських мов Омелян Калужняцький (1845-1914 рр.) видав низку архівних середньовічних джерел з історії торгівлі в XIV-XVI ст., які становлять інтерес і в наш час [13, с. 65].

Середньовічні літературні джерела Німеччини, зокрема епічні твори й особливо літературний спадок відомого проповідника XIII ст. Бертольда Регенсбурзького, вивчав професор німецької мови та літератури Йосиф Штробль (1843-1931 рр.). Саме він підготував до друку другий том повного видання проповідей Бертольда (Відень, 1880 р.), яким фахівці користуються і в наш час [1, с. 8].

На факультеті право та джерелознавства існувала кафедра німецького права, професором якої в 1895-1905 рр. був Альфред фон Гальбан (1865-1926 рр.), поляк за походженням, автор монографії та кількох статей про розповсюдження німецького (Магдебурзького) права на Поділлі, Волині та на інших українських землях [4, с. 108].

У 1899 році на факультеті православної теології була створена кафедра церковнослов'янської мови та літератури, яку очолив професор Є. Козак – видавець цікавих епіграфічних пам'яток, у тому числі середньовічного часу, знайдених ним переважно у Південній Буковині [7, с. 25].

Отже, відкритий у 1875 році університет у Чернівцях вже до початку ХХ століття став відомим центром освіти і науки в регіоні. Тут навчали і вели науково-дослідницьку роботу визначні історики європейського рівня, зокрема медієвісти Й. Лозерт, З. Герцберг-Френкель, В. Милькович та антикознавці Й. Кромайер, В. Юдайх, О. Леуце.

Джерела та література: 1. Балух В., Масан О. Вивчення і викладання стародавньої, античної та середньовічної історії в ЧНУ (1875-2000 рр.) // ПССІАЕ. – Чернівці, 2000. – Т. 3. – С. 5-17; 2. Кожолянко Г. Історико-етнологічна наука в Чернівецькому університеті // ПССІАЕ. – Чернівці – Вижниця: Черемош, 2010. – Т. 2. – С. 14-21; 3. Кожолянко Г. Раймонд Фрідріх Кайндль – австрійсько-буковинський історик, етнолог, народознавець // Етнокультура у контексті світової історії: Матеріали VI Міжнародного наукового семінару «Кайндлівські читання», Чернівці, 22 – 23 травня 2004 р. – Вижниця: Черемош, 2004. – С. 115-126; 4. Колодило В. Чернівецький університет і буковинські українці // Буковинський журнал. – 1995. – Ч. 1-2. – С. 97-116; 5. Попик С., Масан О. Професор Йоган Лозерт – фундатор медієвістичних студій у Чернівецькому університеті // ПССІАЕ. – Чернівці – Вижниця: Черемош, 2010. – Т. 2. – С. 40-48; 6. Фрунчак С., Масан О. Професор Йоган Лозерт – перший медієвіст Чернівецького університету // ПССІАЕ. – Чернівці, 1997. – Вип. 4. – С. 94-99; 7. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Імена славних сучасників. – К., 2005; 8. Чернівецький університет 1875-1995. Сторінки історії. – Чернівці. Рута, 1995. – 208 с. 9. Чернівці: історія і сучасність. / За заг. ред. В.М. Ботушанського. – Чернівці, 2009; 10. Чучко М. Професори Чернівецького університету Франца Йосифа Зігмунд Герцберг-Френкель, Йоганн Кромайер та Оскар Леуце // ПССІАЕ. – Чернівці – Вижниця: Черемош, 2010. – Т. 2. – С. 48-52; 11. Alma mater Francisko Josefina. Die deutschsprachige Nationalitäteten – Universität in Czernowitz: Festschrift zum 100. Jahrestaj

ihrer Eroffnung 1875 / Hrsg. Von R. Wagner. – Munchen: Meschendorfer, 1975. – 427 s; **12.** Kaendl R.F. Geschichte der Deutschen in den Karpathenlandern. – Gotha, 1906-1911. – Bd. 1-3; **13.** Kaluzniacki E. Dokumenta moldawskie i multanskie w archiwum miasta Lwowa. – Lwow, 1878; **14.** Loserth J. Hus und Wiclif. – Wien, 1884; **15.** Nistor I. Die moldauischen Ansprüche auf Pokuien // Archiv für osterreichischen Geschichte. – Wien, 1910. – Bd.1. – S. 1-182; **16.** Norst A. Alma mater Francisko Josefina: Festschritzu deren 25 – jährigen Bestande. Czernowitz, 1900.

УДК 39(477.85)

Василь КУЗИК

**СТИЛІСТИЧНІ ОЗНАКИ РІЗЬБЛЕНИХ ВИРОБІВ
З ДЕРЕВА САКРАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ
БУКОВИНСЬКОЇ ГУЦУЛЬЩИНИ**

Стаття присвячена аналізу стилістичних ознак різьблених сакральних й обрядових предметів буковинської Гуцульщини, які є дуже важливим видом художнього деревообробництва. Значення цих предметів, їх кількість і насичення у побуті залежали від того, що сакральне в житті людини завжди становило особливу сферу, яка мала визначальний вплив на її духовність та середовище.

Ключові слова: художня обробка дерева, буковинська Гуцульщина, сакральне мистецтво.

Васи́лий КУЗЫ́К

**СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ПРИЗНАКИ ИЗДЕЛИЙ
ИЗ ДЕРЕВА САКРАЛЬНОГО НАЗНАЧЕНИЯ НА ТЕРРИТОРИИ
БУКОВИНСКОЙ ГУЦУЛЬЩИНЫ**

Статья посвящена анализу стилистических признаков резных сакральных и обрядовых предметов Буковинской Гуцульщины, которые стали очень важным родом художественной деревообработки. Значение этих предметов, их количество и насыщение в быту зависели от того, что сакральное в жизни человека всегда составляло особую сферу, которая имела решающее влияние на ее духовность и среду.

Ключевые слова: художественная обработка дерева, Буковинская Гуцульщина, сакральное искусство.

Vasyl KUZYK

**STYLISTIC PECULIARITIES OF THE SACRAL CARVED
WOODEN OBJECTS ON THE TERRITORY
OF THE BUKOVYNIAN HUTSULSCHYNA**

This article is devoted to the analysis of the stylistic features of carved sacred and ritual objects of the Bukovynian Hutsulschyna, which are the